

The EEAG Report on the European Economy 2008

Svensk sammanfattning

Kapitel 1: Det makroekonomiska läget

Trots turbulensen på de finansiella marknaderna utvecklades världsekonomin starkt förra året. Till följd av konjunkturedgången i USA, den fortsatta turbulensen på de finansiella marknaderna och höga energi- och matpriser dämpas dock världsekonomin, framför allt på kort sikt.

I EU faller tillväxten under första hälften av 2008 till följd av apprecieringen av euron och en lägre investeringstakt. Samtidigt förblir produktionsgapet positivt, vilket fortsätter att dra upp sysselsättningen. Privat konsumtion kan antas öka i ungefär samma takt som förra året. EEAG tror att BNP-tillväxten i år kommer att plana ut till 2,1 procent i EU27 och till 1,8 procent i euroområdet. Budgetunderskotten i de flesta EU-länder minskade under 2007 främst på grund av ökade skatteintäkter. Rapporten håller för sannolikt att finanspolitiken blir expansiv igen under de närmaste två åren. På grund av den restriktiva penningpolitiken är det sannolikt att inflationen, som under de senaste månaderna har stigit till över tre procent, kommer att sjunka till runt två procent under 2009. De fallande fastighetspriserna i USA tycks hittills inte ha påverkat vare sig marknadsräntor eller kreditvolymerna för europeiska hushåll och icke-finansiella företag. Rapporten drar slutsatsen att återverkan från krisen på fastighetsmarknaden i USA tycks bli mindre allvarlig än befarat.

Kapitel 2: Hur lågt kan dollarn sjunka?

Från toppnoteringen 2002 till början av 2007 har dollarn tappat nära en tredjedel av sitt reala värde (KPI-baserat) och mot euron har tappat varit nästan femtio procent i reala termer. Men kan växelkursen förväntas stanna permanent på denna nivå eller ser vi ännu ett exempel på en dramatisk så kallad overshooting på valutamarknaden?

EEAG hävdar att en stor real växelkursdepreciering av dollarn skulle kräva en kraftig minskning av priserna för hemmamarknadsvärden relativt utrikeshandelsvärden i USA. Empirisk evidens tyder på att detta inte är särskilt troligt. De flesta förändringar sker till följd av förändringar i de internationella relativpriserna: terms of trade (export- i förhållande till importpriser). Dessutom visar nya studier att en ganska liten depreciering krävs för att uppnå en långsiktig bytesbalansanpassning.

Vad innebär detta för Europa? Förmodligen har dollarn redan fallit mer än som behövs för att korrigera det amerikanska bytesbalansunderskottet. Men det är fullt möjligt att dollarn kan falla ytterligare på kort och medellång sikt, särskilt om centralbankerna i länder med stora dollarreserver börjar sälja ut dessa. Under dessa förhållanden skulle eurozonens konkurrenskraft försvagas ytterligare, vilket kan förstärka den ekonomiska nedgången.

Kapitel 3: Globalisering och jobb

Den västeuropeiska globaliseringsdebatten har i hög grad fokuserat på risken för arbetslöshet till följd av den ökade konkurrensen från låglöneländer. Det hänger samman med de stora arbetsmarknaderna i Västeuropa. Rapporten betonar dock att detta tillstånd inte är givet utan att en bedömning av globaliseringens långsiktiga effekter kräver en analys av hur globaliseringen påverkar flexibiliteten på arbetsmarknaderna. Det perspektivet har till stor del sänkts i den tidigare debatten. Enligt rapporten är det mer troligt att globaliseringen ökar sysselsättningen i Västeuropa än att den skulle minska den. Sex argument för att globaliseringen kan ha positiva sysselsättningseffekter lyfts fram:

1. Importerade insatsvaror till lägre pris ger kostnadsbesparingar och därigenom positiva skaleffekter på arbetskraftsefterfrågan.
2. Hårdare konkurrens leder till ökad priskänslighet för produktsefterfrågan och minskade vinstmarginaler, vilket ökar produkt- och arbetskraftsefterfrågan.
3. En ökad priskänslighet för produktsefterfrågan leder dessutom indirekt till en ökad lönekänslighet för arbetskraftsefterfrågan. Detta tenderar att höja kostnaden i termer av minskad sysselsättning om löneökningarna blir höga, vilket skapar incitament för lägre lönekrav från facketts sida.
4. Hot om outsourcing stärker arbetsgivarnas förhandlingsposition gentemot löntagarsidan i avtalsförhandlingarna.
5. Globaliseringen kan bidra till förändringar av de grundläggande institutionerna på arbetsmarknaden. Om det finns mindre överskott i företagen att fördela, blir utbytet av kollektiva avtalsförhandlingar mindre för löntagarna vilket kan minska den fackliga organisationsgraden. Utbytet för löntagarna av

"regleringar" (generös arbetslöshetsersättning, konfliktregler osv) som stärker den fackliga sidan blir då också mindre

6. Handel med låglöneländer genererar terms-of-trade-vinster för de utvecklade ekonomierna. Det gör det möjligt att öka reallönerna genom lägre konsumentpriser men utan att företagens lönekostnader behöver stiga.

För att empiriskt undersöka globaliseringens totaleffekter på sysselsättningen redovisas i rapporten statistiska skattningar där de "vanliga" förklaringsvariablerna (som ersättningsgrad i arbetslöshetsförsäkringen, skattekvot, graden av samordning i avtalsförhandlingarna osv) kompletterats med olika globaliseringsvariabler. Det går inte att påvisa några negativa sysselsättningseffekter till följd av globaliseringen. Resultaten tyder snarare på positiva effekter. EEAG konstaterar dock att frånvaron av negativa sysselsättningseffekter inte innebär att ekonomiska beslutsfattare ska förhålla sig passiva till globaliseringens utmaningar. Det är sannolikt att det uppstår negativa inkomstfördelningseffekter och att den funktionella inkomstfördelningen skiftar till förmån för kapital. En viktig uppgift för den ekonomiska politiken är att försöka fördela vinsterna från den ekonomiska integrationen på ett sätt som upplevs som rättvist och att se till att även de grupper som annars skulle förlora, eller vinna mycket lite, får dela avkastningen. Annars är det sannolikt att motståndet mot globaliseringen kan komma att öka. EEAG understryker dock att omfördelningsspolitiken måste understödja - och inte motverka - det övergripande målet att öka sysselsättningen.

Kapitel 4: Globalisering och näringspolitik

Globaliseringsrådsplan har orsakat nya krav på aktiva näringspolitiska åtgärder inom EU. Den viktigaste utmaningen för EU:s näringspolitik är enligt EEAG att främja företagets konkurrenskraft och produktiviteten i ekonomin. Det bör ske genom en "horisontell" näringspolitik - stöd till utbildning, forskning och infrastruktur - som gynnar näringslivet generellt men inte enskilda sektorer. Även om det finns flera teoretiska argument för att bedriva en traditionell sektorbaserad näringspolitik kan sådana interventioner i realiteten leda till välfärdsförluster. Bland annat saknas oftast den detaljerade information som krävs för att sektorspecifika åtgärder ska vara framgångsrika och statliga interventioner kan därtill utlösa strategisk "vedergällning" från andra länder. Tendenser till att återuppliva traditionell sektorbaserad näringspolitik bör därför motverkas. I synnerhet måste statsstöd till stagnerande sektorer vara tidsbegränsat. Det är vidare avgörande för konkurrenskraften att marknaderna fungerar effektivt. I ett flertal EU-länder finns det ett antal tjänstesektorer - som exempelvis transport-, telekom- och energisektorerna - där det tycks finnas gott om utrymme att öka konkurrensen. Olika regleringar kan vara motiverade men bör minimeras så att företagets kostnader för att agera i ett land hålls på en låg nivå. Idag är dessa kostnader oroväckande höga i t ex Grekland och Italien men även i några av de nya medlemsstaterna, som Rumänien, Tjeckien, Slovenien, Ungern och Polen.

Näringspolitiken bör i första hand bedrivas antingen på EU-nivå eller regional nivå. På EU-nivån kan det finnas stordriftsfördelar och man kan ta hänsyn till externa effekter mellan länderna. Som exempel kan nämnas gemensam energipolitik och satsningar på FoU baserade på excellens. Näringspolitiken bör där så är möjligt främst bedrivas på regional nivå. Tre skäl lyfts fram: (1) informationsfördelar; (2) olika externa effekter är förmodligen störst på regional nivå; och (3) riskerna för att "lobbying" ska snedvrida politiken är sannolikt mindre än på nationell nivå.

Kapitel 5: Global uppvärmning

Klimatdiskussionerna har hittills fokuserat på hur efterfrågan på fossila bränslen kan reduceras medan utbudssidan har negligerats. Om inte utbudet på fossila bränslen reduceras kommer de internationella energipriserna att falla så mycket att andra länder konsumerar och bränner precis den mängd som inte efterfrågas av de "gröna" länderna. Det är viktigt att förstå att utbudet av fossila bränslen beror både på samtida energipriser och på *förväntade framtida* priser. Ågarna av energiresurserna väljer mellan (i) att utvinna resurserna nu och investera vinsterna på de finansiella marknaderna; och (ii) att behålla resurserna i marken för att istället dra fördel av framtida prisökningar när resurserna blir knappare. Åtgärder för att minska efterfrågan på fossila bränslen (miljöskatter, utsläppshandel, satsningar på alternativa energikällor, effektivare energiutvinning) kommer att reducera utvinningen idag bara om de förväntas sänka energipriserna mer idag än i framtiden. Det är inte troligt. I stället kan sådana åtgärder förväntas successivt skärpas i takt med att konsekvenserna av den globala uppvärmningen blir mer synbara. Det kan skapa en "grön paradox", där förväntningar om framtida sådana skärpningar leder till mer utvinning av

olja och gas idag och därmed till mer koldioxidutsläpp och en snabbare global uppvärmning.

Det finns ett antal möjligheter som skulle kunna fungera för att reducera den globala uppvärmningen. En möjlig åtgärd - som man inte i första hand tänker på - är att införa internationella källskatter på kapitalinkomster samtidigt som skatteparadis stängs. Detta begränsar resursägarnas investeringsalternativ, vilket i sin tur ökar vinsten av att hålla fossila bränslen kvar i marken. Vidare måste system med utsläpps rättigheter bli mycket omfattande så att kryphål för konsumerande länder täpps igen. Två andra möjligheter som också skulle fungera ekonomiskt är lagring av koldioxid i flytande form under marken och återplantering av skog (skogarna är de största koldioxidabsorberarna under mänsklig kontroll).